

Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi
Journal of Terrorism and Radicalization Studies

Haziran 2022, Cilt: 1, Sayı: 2, ss.422-428

June 2022, Volume: 1, Issue: 2, pp. 422-428

ISSN 2792-0518 (Basılı/Print)

ISSN 2822-2334 (Çevrimiçi/Online)

Makaleye ait Bilgiler / Article Information

Kitap İncelemesi / Book Review

Makale Başvuru Tarihi / Application Date : 11 Haziran 2022 / 11 June 2022

Makale Kabul Tarihi / Acceptance Date : 16 Haziran 2022 / 16 June 2022

Makale Yayım Tarihi / Publication Date : 30 Haziran 2022 / 30 June 2022

Makalenin Başlığı / Article Title

Siyasal Şiddet Anlatıları: Eski Militanların Hayat Hikâyeleri.

Narratives of Political Violence: Life Stories of Former Militants

Yazar(lar) / Writer(s)

Seda ÇOLAKOĞLU

Atıf Bilgisi / Citation:

Çolakoğlu, S. (2022). Kitap İncelemesi / Siyasal Şiddet Anlatıları: Eski Militanların Hayat Hikâyeleri. *Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi*, 1(2), ss.422-428, DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/trad.16>

Çolakoğlu, S. (2022). Book Review / Narratives of Political Violence: Life Stories of Former Militants. *Journal of Terrorism and Radicalization Studies*, 1(2), pp.422-428, DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/trad.16>

Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi Derneği

Research Center for Defense Against Terrorism and Radicalization Association

Adres/Address: Beytepe Mah. Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı 5387. Cadde
No:15A D:58

06800 Çankaya/Ankara

Telefon/Telephone: +90 312 441 11 50

www.tradergisi.com

e-posta/e-mail: editortrad@teram.org

KİTAP İNCELEMESİ

Seda ÇOLAKOĞLU*

Raquel Da SILVA. (2020). *Siyasal Şiddet Anlatıları Eski Militanların Hayat Hikâyeleri*. (Çev. Ömer Faruk Sarı), Ed. Çınar Özen. Ankara: Gazi Kitabevi, 230 sayfa, ISBN 978-625-7216-06-7.

Psikoloji bilimi kökenli Raquel Da SILVA, 2016 yılında Birleşik Krallık Birmingham Üniversitesinde “Giving Them a Voice: Narratives of Political Violence of Portugal” konulu çalışmasıyla doktorasını tamamlamıştır. Silva’nın çalışma alanlarını; eleştirel terörizm çalışmaları, siyasal şiddet, anlatılar ve hayat hikâyesi analizi oluşturmaktadır. Hali hazırda *Center for International Studies* bünyesinde araştırmacı olan Silva’nın çok sayıda yayını mevcuttur (ISCTE-Instituto Universitario De Lisboa, 2022).

Eserde; “Kadın ve erkekler neden hayatlarını siyasal şiddet içeren örgütlere adamaktadır?”, “Neden bireyler son kertede şiddeti terk etmektedir?” ve “Bu bireyler normalleştirilebilirler mi?” sorularının yanıtlarını arayan Silva, siyasal şiddet konusuna ana akım terörizm çalışmalarından farklı olarak bambaşka bir pencereden bakmıştır. Siyasal şiddet analizini eleştirel bir bakış açısıyla Silva’nın kaleminden okumak isteyen okuyucu ayrıca bu eserde; “Bireyler nasıl radikalleşmektedir?”, “Onları silahlı mücadeleye hazır hale getiren çevresel etmenler nelerdir?”, “Avrupa’nın sömürgecilik geçmişinin ve dekolonizasyon sürecinin şiddet içeren örgütlerin oluşmasında nasıl bir etkisi vardır?” şeklindeki soruların da yanıtlarını bulacaktır.

Silva, sorgulamasının yanıtlarını Portekiz’de altı farklı silahlı örgüte dâhil olan siyasal şiddet yanlısı yirmi sekiz eski militanın hayat hikâyelerinde, derinlemesine görüşmeler yoluyla eleştirel bir bakış açısıyla aramıştır. Bunu yaparken kişilerin bireysel anlamda radikal eğilimlerinden

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Polis Akademisi Başkanlığı, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Uluslararası Güvenlik Anabilim Dalı, sedaa.colakoglu@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-3267-5315.

Makale Başvuru Tarihi / Application Date: 11 Haziran 2022 / 11 June 2022

Makale Kabul Tarihi / Acceptance Date: 16 Haziran 2022 / 16 June 2022

ziyade; siyasi, sosyal, kültürel, toplumsal cinsiyet dinamikleri ve tarihsel süreçleri de analizinin merkezine koymuştur. Böylelikle yazar, kişilerin biyografik deneyimlerini ve koşullara bağlı etmenleri karşılıklı ele alarak siyasal şiddet hakkındaki yeknesak ve sınırlı bakış açılarının ötesine geçmiştir. Silva, bu noktada eski militanların yaşam hikâyelerinin teorileştirilmesinin, siyasal şiddet alanyazınına sağlayacağı katkının da altını çizmektedir. Bu bakış açısından hareketle yazarın temel savı şu doğrultudadır: *“Bu çerçevede eski militanların mikro-düzyer ifadelerini özellikle de siyasal militanlıklarını çevreleyen olayları ve siyasal anlatıları nasıl yorumlayıp içselleştirdiklerini dikkate almanın siyasal şiddet kullanan örgütlerin neden ve nasıl ortaya çıktıklarını, varlıklarını devam ettirdiklerini ve çözüldüklerini anlamamızı geliştirdiğini iddia ediyorum”* (Silva, 2020, s.221).

“Eleştirel Terörizm Çalışmaları” araştırmacıları ile aynı doğrultuda olan yazar, benimsediği yaklaşım kapsamında kaleme aldığı söz konusu eserinde “terörist” ve “terörizm” kavramları yerine “siyasal şiddet yanlısı militan” ve “siyasal şiddet” kavramlarını kullandığını özellikle altını çizerek belirtmiştir (Silva, 2020, s.58). Bu yaklaşımı ile yazar, siyasal şiddeti benimseyen militanlar ile ön yargısız görüşmeler yapılmasının yolunun açılacağını ileri sürmektedir.

Yazar eserini kaleme alma gayesini; Portekiz’de siyasal dönüşüm adına kendilerini siyasal şiddete kanalize eden bireylerin yaşam hikâyelerini merkeze koyarak, onların duyulmayan seslerine nefes olmak, resmi tarihlerin dikkate almadığı anlatıları yaşamlarında özümseyen kişilere bir ortam sağlamak olarak belirtmiştir (Silva, 2020, s.7). Eski militanların yaşam hikâyelerini anlamlandırabilmek adına okuyucuya “Diyalojik Anlatı Kimliğine” dayalı analitik bir çerçeve sunmak da bir diğer hedefi arasındadır.

Bu doğrultuda eserde yer alan eski militanların yaşam hikâyeleri “Diyalojik Benlik Teorisi” kapsamında mercek altına alınmıştır. Benliği çok sesli olarak kabul eden söz konusu bu teorik yaklaşım; bireylerin bir deneyimi başka şekillerde ifade edip, kendi benlik sistemlerinin diyalojik alanında ayrı noktalarda yaşadığını ve bireylerin diyaloglar aracılığıyla yaşamdaki olaylara anlamlar atfettiğini ileri sürmektedir (Silva, 2020, s.67). Bu doğrultuda eserdeki bireylerin dile getirdikleri “ben konumu”; eski militan kimliğinin yanı sıra bir anne veyahut da bir öğrenci kimliğini göstermektedir (Silva, 2020, s.67). Benimsenen bu teorik perspektife göre;

“ben” konumlarının zaman zaman çatışması halinde ise kimlik sisteminin kararlılığını sürdürüebilmek adına bir diğerini baskı altında tutmak zorunda olduğu görüşü hâkimdir. Bir örnekle açıklamak gerekirse; hamile militanın örgütten ayrılmasına imkân sağlayan “annelik kimliğinin ben konumu”, “militan kimliği ben konumuna” baskın gelmesi veyahut da “siyasal şiddete kanalize olma aşamasında öğrenci kimliği ben konumuna karşılık”, “siyasal değişim için şiddetin gerekliliğine inanan militan kimliği ben konumunun” baskın olmasıdır (Silva, 2020, ss.67-69). Aynı zamanda içsel anlamların yani kişilerin iç sesinin, yaşadıkları çevreden ve zamandan ayrı düşünülmeksizin siyasal, sosyal, tarihsel ve kültürel bağlamların tesiri ile meydana geldiği iddia edilmiştir. (Silva, 2020, s.68).

Eserini “Eleştirel Terörizm Çalışmalarının” dayandığı üç temel unsur olan ontoloji, epistemoloji ve etik üzerine temellendiren Silva bu çalışmada; ontolojik açıdan terörizmi, tarihsel olarak konumlandırılan ve zamanla değişen bir şiddet türü olarak gören self-refleksif (özdüşünümsel) yaklaşımını benimsemiştir. Benimsenen bu yaklaşım doğrultusunda; terörizm, şiddet ve çatışma gibi kavramların kökenlerinin esasen kendine has bağlamlara dayandığı ve zamanla değişim geçiren siyasal anlatılar, söylemler yoluyla inşa edildiğinin altı çizilmiştir. Epistemolojik açıdan ise yazar; siyasal şiddete “inşacılık” penceresinden bakarak, siyasal şiddetin objektif bir gerçekliğin aksine sosyal bir olgu olduğunu ve siyasal şiddete ilişkin kesin bir doğru olmadığını öne sürmektedir (Silva, 2020, ss.62-63). Bu perspektif ile görüşmeyi yapan araştırmacı ile görüşülen birey arasında bilgi üretiminin karşılıklı inşa edilmediği, aksine sosyo-kültürel, bireyler arası ve güç ilişkilerinden etkilenen sosyal bir süreç olduğudur (Silva, 2020, s.62). Silva, benimsemiş olduğu “İnşacı Epistemoloji” ile anlamları, görüşmüş olduğu eski militanların yaşadıkları tecrübelerini bireylerle beraber yeniden inşa ettiğini vurgulamaktadır. Yazar, etik açıdan araştırmanın konusu gereği sahip olduğu hassasiyete dikkat çekerek, akademik görüşmeler yoluyla görüşülen eski militanlar ile birçok açıdan etik kurallara titizlikle uyulduğunun bilgisini ayrıca okuyucuya sunmaktadır. Gerek araştırmanın ilgili veri toplama sırasında, gerek görüşme sonunda militanlara metinleri gözden geçirme fırsatı verilmesi ve kimliklerinin gizlenmesi ile ilgili tüm hususlara araştırma süresince uyulduğu açıkça ifade edilmiştir.

Silva eserini, içindekiler, kısaltmalar, giriş ve sonuç bölümleri hariç beş ana bölüm olarak inşa etmiştir. “*Siyasal Şiddetin Bağlamı*” isimli birinci

bölümde yazar; siyasal şiddetin arka planına ışık tutacak tarihsel bağlamı okuyucuya sunmaktadır. Portekiz’de 1962-1987 yılları arasında ortaya çıkan siyasal şiddeti benimsemiş altı ayrı örgütün (iki örgüt aşırı sağcı gruplardan oluşurken, dört örgüt ise sol tandanslı gruplardan oluşmaktadır) nasıl bir siyasi manzarada ortaya çıktığı ele alınmaktadır. Bu kapsamda siyasal şiddetin vuku bulduğu üç dönem; “Estado Novo Rejimi (1932-1968)”, “25 Nisan 1974 Devrimi” ve “25 Kasım 1975 Karşı Devriminin” iç yüzü hakkında tarihsel bilgiler sunulmaktadır. Yazarın iddiası; sol görüşlü Devrimci Hareket Birliği (LUAR), Devrimci Silahlı Hareket (ARA) ve Devrimci Askerlerin (BR) meydana gelmesinde ve siyasal şiddeti uygulamalarında dönemin Estado Novo Rejiminin benimsediği otoriter, baskıcı ve emperyal politikaların etkili olduğu yönündedir (Silva, 2020, s.18). Diğer bir dönemi temsil eden “25 Nisan 1974 Devrimine”, komünistlerin yükselişe geçme ve yönetimi devralma olasılığına karşı şiddeti benimsemiş aşırı sağcı; “Portekiz Özgürlük Ordusu (ELP)” ve “Portekiz’in Özgürlüğü için Demokratik Hareket (MDLP)” örgütlerinin ortaya çıkışı ve dönemin siyasi koşulları mercek altına alınmıştır. Ardından solun yenilgisi olarak simgelenen ve demokrasinin kurumsallaşmasına ön ayak olan “25 Kasım 1975 Karşı Devrim” olarak adlandırılan ve bu doğrultuda ortaya çıkan sol görüşlü “25 Nisan Halk Güçleri (FP-25)” irdelenmiştir. Daha sonra Silva, 1970’lerin sonunda Portekiz’de temsili demokrasinin yerleşmesinden günümüze kadarki siyasi ortamı incelemiştir. Yazara göre; yeni hükümetlerin siyasi ve ideolojik çıkarlar gereği geçmişe karşı oluşturdukları olumsuz imaj, tarihsel kimliğin yönlendirilmesi ile ulusun bugünkü kolektif hafızasının biçimlenmesine etki etmiştir (Silva, 2020, s.48). Silva’nın bu noktada üzerinde durduğu husus; revizyonist bir tarih anlayışından ziyade resmi tarihlerin, eski militanların da deneyimlerini içermesi gerektiği yönündeyken temel savı; benimsenen bu tarih anlayışının eski militanların deneyim ve seslerini gizlediği yönündedir. (Silva, 2020, ss.47-48).

İkinci bölümü oluşturan “*Şiddetin Siyasal Anlatıları Yoluyla Kimlik Yolculukları*” başlığı altında yazar; araştırmasında benimsediği teorik çerçeveyi- yukarıda detaylıca ele alındığı üzere- okuyucuya sunmaktadır. Bunu yaparken Silva, benimsenen teorik çerçevenin “Eleştirel Terörizm Çalışmalarının” dayandığı başlıca ilkelere nasıl uyarlandığı ve eski militanların üç aşamalı serüvenlerinin (örgüte katılım, yaşam ve ayrılma) analiz edilmesine sağladığı katkı üzerinde durmuştur. Aynı zamanda kimlik

ve siyasal anlatılar arasındaki bağın anlaşılmasına olanak tanıyan “Diyalojik Anlatı Kimliği” çerçevesi hakkında da zengin bilgiler sunulmuştur.

“*Siyasal Şiddet Kullanan Bir Örgüte Katılım*” isimli üçüncü bölümde Silva, eski militanların siyasal şiddete kanalize olmadan evvelki hayat hikâyelerini irdelemiştir. Onların örgüte katılmalarına olanak tanıyan siyasal farkındalığa nasıl eriştikleri ve şiddete kanalize olma zorunluluğu hissettiren kimlik konumlarının inşasına etki eden bireysel faktörlere ek olarak; siyasi, sosyal, tarihsel bağlamları da gün yüzüne çıkarmıştır. Bölümde saptanan temel husus; bireylerin siyasal şiddet içeren bir örgüte katılımlarının aniden olmayarak bunun zaman içerisinde olduğu ve çeşitli bağlamsal faktörler ve siyasal anlatıların da birbirini etkilemesi sonucunda meydana geldiğidir (Silva, 2020, s.126).

“*Siyasal Şiddet Kullanan Bir Örgüt İçerisinde Yaşam*” başlıklı dördüncü bölümde okuyucuya; tüm kimlik konumlarının “kendini adanmış bir militan olarak ben” merkezi konumuna nasıl uyarlandığı gösterilmiştir (Silva, 2020, s.131). Örgüt içerisinde yer altı yaşamına dair eski militanların örgütlere bağlılığı ve şiddet kullanmaları, silahlı eylemlerinin anlaşılmasına olanak sağlayacak iki durum; “duygusal kapanış” ve “bilişsel kapanış” yaklaşımı üzerinden açıklanmıştır. Bu yaklaşıma göre; duygusal kapanış militanlar arasında özellikle eylemlerin tehlikeli bir hal aldığı sırada derinleşen birbirlerine kenetlenme durumunu temsil ederken; bilişsel kapanış militanların kendi eylemlerini anlamlandırmalarına, dış dünyadan kendilerini soyutlamalarına olanak sağlayarak, anlatılarına tesir etmektedir (Silva, 2020, s.131). Kullanmış olduğu söz konusu iki kavram ışığında Silva, böylelikle militanların yer altında kalmalarını motive eden anlamların oluşumunu gözler önüne sermektedir. Ayrıca bölüm içerisinde yer altı yaşamında toplumsal cinsiyet dinamikleri irdelenerek, kadın militanların örgütlerde ne anlam ifade ettiği, konumları ve rolleri gün yüzüne çıkarılmıştır.

Eserin son bölümünü oluşturan “*Siyasal Şiddet İçeren Bir Örgütten Ayrılma*” isimli beşinci bölümde yazar; eski militanların örgütten ayrılmalarına “kopuş ben” kimliklerine yönelmelerine neden olan faktörleri irdelemiştir. Eski militanların topluma tekrar nasıl dâhil olduklarını mercek altına almayı da ihmal etmemiştir. Bölümün okuyucuya aktarmak istediği husus; kimlik sistemlerinin kalıcı olmayarak bireylerin yaşamlarında farklı mekân ve zaman dilimlerine göre değişebilirliği hususudur (Silva, 2020, ss.217-218).

Ayrıca bağlamsal faktörlere dikkat çekilerek; siyasi, sosyal çevrenin tıpkı bireylerin şiddete kanalize olmalarına etki etmesi gibi onların örgütlerden ayrılmasına da tesir ettiği sonucuna varılmıştır (Silva, 2020, s.186). “Otoriter Estado Novo” rejiminin yıkılmasına ve ülkede siyasal özgürlük, demokrasinin köklerinin salınmasına neden olan “25 Nisan Devriminin” ardından siyasi hedeflerine ulaştıklarına inanan “Devrimci Silahlı Hareket (ARA)” ve “Devrimci Askerler (BR)” militanlarının “hedeflerini gerçekleştirmiş bir militan olarak ben” kimliklerinin güçlenmesi ile örgütten ayrılmanın gerçekleşmesi buna örnek olarak gösterilmektedir (Silva, 2020, ss.185-186).

Routledge tarafından 2019 yılında yayımlanan bu eser siyasal şiddet literatürünün en etkili eserlerinden birisidir. Bireylerin siyasal saikler yoluyla şiddete kanalize olmaları, yer altı örgütlerinde yaşam, örgütten kopuş ve en önemlisi siyasal şiddetin iç yüzünü zengin kavramlar ve uygun teorik yaklaşımla ele alan bu eser, tüm olayların bizzat öznesi olan eski militanların anlatıları yoluyla sunulması açısından önem arz etmektedir. Siyasal şiddetin ne olduğunu, nasıl meydana geldiğini içeriden bir bakıştan öğrenmek isteyenler için bu eser doğru bir seçim olacaktır. Nitekim hiçbir bilgi, içeride bizzat olayların öznesi konumunda olan kişilerin deneyimlerini yansıtmayacaktır. Bu açıdan eser geleneksel terörizm çalışmalarının eksik bıraktığı boşluğu doldurarak siyasal şiddete bambaşka perspektiften bakılmasına olanak sağlamaktadır. Böylelikle eser, terörizmin her ne kadar ihmal edilmemesi gereken siyasal, sosyal, ekonomik, tarihsel ve toplumsal cinsiyet dinamiklerini de içine alan kültürel bağlamsal değişkenleri içerdiği hususunu okuyucuya bir kez daha hatırlatmaktadır. Öyle ki siyasal şiddetin nasıl meydana geldiği, bireylerin anlatılarına olan tesiri ve şiddete kanalize olmaları, toplumlarda ne denli etki bıraktığı ve diğer sosyal olaylarla nasıl bir bağlantısı olduğunu tüm çıplaklığıyla gözler önüne serebilmek için söz konusu bu bağlamsal değişkenlerin hesaba katılmasının elzem olduğunu göstermektedir. Bu ise bazı devletlerin eylem ve davranışlarının terörizme dayandırılabilir bir analizini mümkün kılması açısından da kritik bir önem ifade edebilir. Siyasal şiddete kanalize olmuş bireylerin yaşam hikâyelerini anlamlandırabilmek adına eserde kullanılmış olan metodolojik yaklaşım ve teorik çerçevenin başka vakalara da uygulanabilirliği kitabın akademik yazına en önemli katkısı olarak değerlendirilebilir.

Eserin sahip olduğu kavramsal çeşitlilik ise şüphesiz eseri zengin kılan etmenlerdendir. Kullanılan metodolojik çerçeve ve teorik yapı ile

geleneksel terörizm çalışmalarının adeta sığ kalan metodolojisine sunduğu katkı; özellikle “Eleştirel Terörizm Çalışmalarına” ilişkin Türkçe akademik yazının bu konudaki eksikliğini göz önünde bulundurursak, görmezden gelinemez. Siyasal şiddet içeren bir örgüte kanalize olma, örgütte yaşam ve örgütten ayrılma serüvenleri-mikro düzey bağlam ile örgüte katılım, yaşam ve ayrılmaya etki eden faktörler-makro düzey bağlamları odak noktasına alarak kaleme alınan eser, bireylerin radikalleşmesine ek olarak radikalleşmeden arınma süreçlerine dair algımıza da zengin bir bakış açısı sunmaktadır. Bu üçlü serüveni analiz ederken yazar, esasen kimlik ve siyasal anlatılar arasındaki güçlü bağı da çarpıcı bir şekilde gözler önüne sermektedir. Bu ise, siyasal şiddete dâhil olmuş eski militanların kendi hayatlarına dair olan hikâyeleri ile yaşadıkları toplumların sosyo-politik kültürüne ilişkin anlatıları yoluyla “benin” ve “diğerinin” algılanış şekli hakkında bilgi sahibi olmamıza olanak tanımaktadır.

Tüm anlatılanlardan yola çıkarak belirtmek gerekirse bu eser; okuyucunun kafasında geleneksel siyasal şiddet betimlemelerini sorgulatarak, birçok konu hakkında düşündürebilecek bir mahiyete sahiptir. Aynı zamanda eser siyasal şiddete kanalize olmanın salt duygusal bir hareketle yapılamayacağına, bireyleri buna sürükleyen birçok etmenin de göz önüne alınması gerektiğinin bilimsel bir kanıtı olarak yorumlanabilir. Bu eser “Eleştirel Terörizm Çalışmaları” üzerinde çalışan araştırmacıların yanı sıra; bireylerin radikalleşme süreçleri, buna etki eden bağlamsal faktörler, anlatılar üzerinde çalışan araştırmacılara da ışık tutmaktadır.

KAYNAKÇA

Silva, Da Raquel, (2020), *Siyasal Şiddet Anlatıları: Eski Militanların Hayat Hikâyeleri*, (Çev. Ömer Faruk Sarı, Ed. Çınar Özen), Ankara: Gazi Kitabevi.

ISCTE-Instituto Universitario De Lisboa, (2022), Erişim tarihi, 07.05.2022, <https://cei.iscte-iul.pt/en/equipa/raquel-da-silva-2/>